

CRETHI EN PLETHI, Jan Rap en zijn maat, Jan en alle man, waarvoor men ook 't vreemde woord *rappatjoepa* bezigt. De *Crethi en de Plethi* vormden Koning Davids lijfwacht. Deze namen beteekenden respectievelijk scherprechters (*laksmans*) en *loopers* (renboden), of volgens anderen waren 't eigennamen van Philistijnsche stammen, uit welke de lijfwacht genomen werd. Z. Kurtz, Gew. Gesch.

D.

DAAR wordt niet alleen voor *daar*, maar ook voor *ginds* gebruikt, doch krijgt dan een buitengewoon sterken nadruk en wordt zeer gerekt uitgesproken; *dáár*; of men voegt er *boo'* of *onder* bij.

Opmerking: 't Veelvuldig gebruik der twee laatste woorden, gelijk ook 't luide spreken der boeren in 't algemeen, is m.i. deels 't gevolg van de uitgestrektheid en 't bergachtige van 't land en de *boerenplaatsen* (boerderijen zegt men hier niet), deels vloeit 't hieruit voort, dat een boer hier bijna niets aan zijn volk kan overlaten, maar steeds op allen en alles opzicht moet houden en naar rechts en links, soms op verren afstand, bevelen geven.

DAAROM heeft naast de beteekenis van: *om die reden*, enz. ook die van *toch*, *niettegenstaande dat*, en wordt soms met *toch* tegelijk gebruikt, b.v. *jij is een geleerde mens, maar in die dinge is jij daarom toch banje stom*. Denzelfden zin had dit woord in 't Amst. der 17e eeuw. Z. Hooft's Warenar.

DAARRI of DARI, *die, gene, gindsche*.

Opmerking: Het K. H. mist, evenals 't Fransch, verschillende vormen voor 't aanwijzend voornaamwoord om den betrekkelijken afstand aan te wijzen. Evenals 't Fransch, moet 't dus, om in dit gebrek te voorzien, van de aanwijzende bijwoorden gebruik maken, doch plaatst 't bijwoord vóór 't aanwijzend voornaamwoord, en uit *daar-die* ontstond door assimilatie *daarri* of *dari*, evenals *hierri* of *hier-die*.

DAGGA, een wilde plant, die de inboorlingen in 't *Onderland* (voce) als tabak bezigen. Zij maken daartoe een soort van kunstmatigen, hollen molshoop, vullen dien met dagga, steken die in brand, slechts een klein gaatje openlatende, waardoor zij (plat voorover op den grond uitgestrekt) den rook opzuigen. De uitwerking is bedwelmend en verzwakkend.

DAK beteekent bij uitsluiting stroodak, zoodat een *dakhuis* een met stroo of riet gedekt huis beteekent: anders zegt men *ijster-* of *leidak*. In Gron. bet. *dak* rogge- of tarwestroo tot dekking. O.V., I, 3. *Daar is dak op huis*: Daar zijn ratten, of pannen, op 't dak, d.i. ongenoodigde (kleine) luisteraars. Ook zegt men in gelijken zin: *kleine muise het groote oore*. 't Meerv. *dakke* komt ook bij Hooft en nog in 't N. Brab. voor. (Zie ook de verhandeling over 't Amst. in O. V. II, 2.)

DALK, samengetrokken uit dadelijk, evenals dalkies uit dadelijkjes (cf. eventjes). Beide beteekenen straks of zooveen, maar ook wellicht, misschien, evenals aanst en 't Holl. straks als bijwoorden van tijd en en mogelijkheid worden gebezigd.

DAM heeft nevens de Holl. beteekenis ook en voornamelijk den zin van *opgedamd water* = vijver, waterkom. In vele streken is gedurende de lange zomermaanden 't damwater 't eenig verkrijgbare water voor tuin en huis, mensch en dier. (Cf. *vangdam* en *ree'ndam*). *Dammetjies soek* of *maak*: uit vrijen gaan (Z. *akkel-pienies*). Deze uitdrukking wordt gebruikt, òf als voorwendsel ter verbergning van het ware doel (cf. *bokkies soek*) òf—wat mij echter voor den praktischen Afrikaner te poëtisch voorkomt—als beeldspraak, waarbij de *gezochte* dam het hart voorstelt, dat den liefdedorst zal laven, of de *gemaakte* dam 't hart, waarin de liefdestroom zal vloeien.

DANEBOEL, dennebol of dennenappel. Spreekt men in de Saks. prov. ook van *dane*, of is dit woord uit 't Plat-Duitsch herwaarts gekomen? Weigand noemt *danne* en *dan* als Oud- en Middelnederduitsch. Men zegt ook *daneboom*.

DANIG, zeer, erg, in goeden en kwaden zin. Ook gew. Hollandsch.

DAN EN WAN, nu en dan. 't Du. *dann und wann*.

DANKI, dank je of dank u, tot een samengesteld woord geworden, waarin niemand meer de kracht van *i = je* gevoelt. Evenals de Engelschen zegt men *ja-danki* voor *asjeblijft* en *nee-danki* voor *dank-je(u)* alleen. *Danki, mij hartji!* een uitdrukking, die men, na geniesd te hebben, tot zich zelf bezigt. Volgens 't volksgeloof is n.l. 't niezen een teeken, dat iemands beminde aan hem (haar) denkt, en dat is wel een *danki* waard.

DARRA, verbastering van dageraad; naam van een zeevisch.

DASSI, dasje, een klein zoogdier dat alleen in de spleten en hopen van hooge rotsen gevonden wordt.

DAVID. *Hij weet waar — di eerste wortel gegrave het*: Hij weet waar Abraham den mosterd haalde.

DEKADENSI, verval, trapsgewijze vermindering. Door 't Holl *decadentie* van 't Fr. *décadence*.

DEKENT, eig. deken (cf. oo'nd), witte spreij.—*Spreitji* heet alleen een gekleurde *dekent*. Zie *kombêrs*. 't Meerv. van dit woord is *dekents*, terwijl dat van oo'nd *oo'nde* is. Vandaar dat ik dit woord met een slot-*t* schrijf.

DERM, darm, meerv. *derms*.

Opmerking: In strijd met den genius der Ned. taal hebben ettelijke eenlettergripige woorden, door Zeeuwschen of vreemden invloed, hier den meervoudsuitgang *s* gekregen. Cf. *spreuw*, *wurm*, enz. Ook in Zeeland zegt men: *erms*, *derms*, (*h*)aans, enz.

DESEEMDE, dezelfde. Verbastering van 't Eng. *the same*.

DEUR, door.

Opmerking: In dit woord, evenals in *geut, heuning, meule, neut, seun, seuwe* (7), *speul, steur* (storen), hoort men steeds de Geldersche (Saks) *ö* = *eu*, zooals ook *boter* en *schotel* hier steeds *botter* en *skottel* luiden evenals in Geld. Ook de *a* vóór de *r* ondergaat veelal een klankwijziging (*Umlaut*) b.v. *derm, hêrd* (haard), *pêrd, skeer* (schaar), enz. Uit O.V. II, 2 blijkt echter, dat bijna al deze woorden ook te Amsterdam dezelfde uitspraak hebben.

DEURLOOP, slaan, iemand een pak ransel geven. In soortgelijke beteekenis hoort men nog:—*hij het hom gevél, op zijn bas(t)* (of *bakkies*, of *duiwel*, of *oo'e*) *gespeul. Di duiwel sel jou rij (haal)*, en *jij sel jou moêr ver 'n eendvoo'l ansien* sluiten beide een bedreiging van slaag in. Z. verder op *streepsuiker*.

DEURMEKAAR, verward, ook ijlhoofdig en krankzinnig.

DEURSLAG, een natte, zachte plek in den weg, veroorzaakt door welwater.

DEURSLACHTIG, bvnw. Zie boven.

DI, de, den, het; bepalend lidw. voor alle geslachten, getallen en naamvallen. Wel eenvoudig!

DIE, aanwijzend vnw., onderscheiden van *di*. *Die* vervangt ook 't onzijdig *dat*. *Die weet ik toch ni*: dat weet ik niet.

Opmerking: 't K. H. kent geene verbuiging, behalve in: *ik—mij* (n) of *me*; *jij—jou* (je); *hij—hom* (um, 'm) en *sij—haar*.—'t Meervoud *ons* dient voor alle naamvallen en zoo ook *julle* (jullie) en *hulle* (hullie) of *haa(r)li*.—'t Adjectief, attributief gebruikt, krijgt altijd een *e*, ook in 't Onz. b.v. 'n *mooie perd*. 't Zelfstandig naamw. krijgt in 't meerv. *e*, *s* of *es*, en 't voornaamw. *eene* (in navolging van 't Eng. *one*, b.v. 'n *mooie eene* = een mooi paard, of wat dan ook; cf. *a good one*) dient tot vervanging van 't substantief na een adjectief.

DIELANDSE, eig. *die* (dit) *land sijne*, d.i. dat wat tot dit land (Z. Afrika) behoort, dus: inheemsch, vaderlandsch. In de N. Bet. heeft men in gelijken zin *hierlandsch* (O.V. II, 2), dat ook bij Nieuhof voorkomt.

DIENER, diender, agent van politie. Men zegt ook *polies* of *poelies*.

Opmerking: 't K. H. verwerpt de ingelaschte *d* van 't Holl. in *diener*, *dunner*, *hoener*, enz. cf. *onner* of *oener*.

DIEP, soort van gemetselde put, waarin de schapen gewasschen worden ('t Eng. *dip*). Vooral in de Oost. Prov. gebruikelijk, waar de Eng. invloed 't sterkst is.

DIESSOLK, **DIESVOLK** of **DUUSVOLK**, door de kleurlingen voor blanke of vreemdeling gebezigd; verbast. van *Dietsch* of *Duitsch*, den ouden naam van 't Nederl. De Kaffers hebben nog een dergelijk woord: (*ama*) *jerman*, dat een verb. lijkt van *Germaan*; maar hoe zij daaraan konden komen, is mij niet duidelijk.

DIFFERENT, verscheiden, verschillend. N.B. Uit den klemtoon, die op de laatste lettergreep valt, blijkt, dat dit een der weinige overgebleven Fr. woorden is.

DIKSWEL, soms gebruikt voor dikwijls. Z. *blootsperd*. Algemeen zegt men, als in gew. Ned., *dikkels*.

Dis, dit is, dat is, of het is.

DISPENS, of verkort *spens*, provizekast of -kamer. Van 't Eng. *to dispense* = uitdeelen.

DOCHTER, vrouwelijk kind, ook *meissieskind* genaamd (N.B. Men spreekt ook van een *jongetjieskind*), beteekent ook *dokter*, vooral onder de kleurlingen.

DOE-DOE, de aanvangswoorden van een wiegelied.

DOESMAN of **DUISMAN**, Z. *diessolk*.

DOKDOKS (*SPEUL*), een op een andere en grootere geplaatste klip (steen) door middel van kleinere steentjes afwerpen.

DOKKIES (GEE), iemand bij 't knikkeren tegen de knokkels schieten. Van 't oude *docken*, dat Kiliaan verklaart als *pugnos dare*: vuistslagen geven.

DOLLOS of DOLLOSSI, bikkelaar, schapekootje, tot een soortgelijk spel als de bikkelaar in Holland gebruikt. Afleiding? Men noemt 't ook *klipsalade*, *telati*, *klip-op-hand* of *moertji-en-kindere*.

DOLWE (of door assim. DOLLE), delven.

Opmerking: Hier, evenals in *verloor*, verliezen, wordt de klinker van den verl. tijd ook in de onbepaalde wijs en den tegenw. tijd gehoord. Cf. de opgeschoven verl. tijden—ik *zal*, *kan*, *mag* der Ned. ww. zullen, kunnen en mogen.

N.B. *Dolwe* (*le*) heeft evenals *begrave* en *skrijwe* nog een infinitiefsuitgang behouden.

DOM-ASTRANT, brutaal, zeer vrijpostig. Astrant is ook Holl. Z. *boste*.

DOMINEE, predikant, wordt hier zelden gebruikt. De predikant heet *Meneer*, par excellence.

DÔN. *Dat was amper dôn moet hom*: hij was er bijna geweest. (Eng. *done*).

DONDERPADDE, een oplopend mensch, snoever, blaaskaak windbuil, enz., waarvoor men ook zegt: *uil op een kluit*; *hottentotsgod op een warme klip*, enz.

DONT. *Dit dont mij niks*: 't raakt mij niets (Eng. *don't*?)

DOD, ww., sterven; b.v. *al di vee doodt op* (Namaqualand).

DOD, bvnw., in samenstelling met *sit* = iemand de baas zijn, te glad af zijn; ook: iemand bij een meisje den loef afsnijden. Zoo zegt een leerling van een onderwijzer die hem bij een examen met geen vraag heeft kunnen vangen: *ek het hom doodgesit*, of ook wel *drooggesit* (van waar?). Ook zegt de leerling omgekeerd, dat de onderwijzer hem heeft *doodgesit*, wanneer deze hem vragen gedaan heeft, welke hij

niet kon beantwoorden. *Dood* samengesteld met *spring* = bedriegen. *Dood blaas* of *dood maak* = een licht uitblazen, uitblusschen.

Dood, znw. *Hij het bij di dood omgedraai*: hij was bijna gestorven.

DOOIELIJK, pleon. voor *lijk* gebruikt.

DOOIEMANSWEER, zoo noemt men (met name de kleurlingen) een regenachtigen, buierigen dag, die tegen den avond opklaart. Dit heeft, zoo zegt men, plaats, zoodra het lijk van *di dooie mens* ter aarde besteld is. N.B. Dat de volksfantazie aan zulk een dag zoo'n uitleg geeft, bewijst wel, dat zulke dagen hier tot de zeldzaamheden behooren.

DOOIERIG, lusteloos, levenloos, zielloos; van iemand gezegd die weinig of geen opgewektheid of geestdrift aan den dag legt.

Opmerking: 't K. H. heeft een groote voorliefde voor den uitgang *erig*, waarmede het ongunstige eigenschappen uitdrukt. Cf. *galserig*, *greinerig*, *oo'rig*, *ree'nrig*, enz.

DOOWE, leeg, uitgewischt, b.v. '*n doowe neut*, een leeg noot; '*n doowe paadji*, waarvan 't spoor gedeeltelijk uitgewischt is. Saks. prov. O.V., I, 2.

DOP, wijnglas, eig. blikken beker, waarin de arbeiders bij de wijnboeren dagelijks eenige malen hun wijrant-soen krijgen. *Een dop steek*, een glas wijn drinken.

Opmerking: Zonderling is de verwisseling van beteekenis die er bij de woorden *beker*, *kan* en *kruik* heeft plaats gevonden. Terwijl 't woord *beker* nog in zijn gewone bet. van drink- of schepnap gebruikt wordt, gebruikt men 't ook voor *kan* (Z. *beker*); dit laatste (of de verkleinvorm *kannetji*) gebruikt men voor wat in 't Ned. *kruik* heet, terwijl dit woord weder in geen anderen zin gebruikt wordt dan van *koelkruik*.

DOPFER, iemand behorende tot een bijzondere Protestantsche sekte, overeenstemmende met de Afge-

scheidenen in Ned., en door eigenaardige kleederdracht en manieren van de overige Kolonisten onderscheiden. De naam komt, naar men zegt, van de wijze waarop die lieden hun haar snijden, namelijk langs den rand van een op 't hoofd geplaatsten *dop* of kom.

DORING, doorn; fig. in: *hij is een doring bij di meissies*, d.i. staat goed bij de dames aangeschreven.

DOT, schertsenderwijze voor *hoofd*. De Holl. *dot*, die men zuigelingen geeft, heet hier *poppi*.

DOTJ, slappe, lage manshoed met kleinen rand. Ook *kadót* genoemd.

DOWWELSTEEN, dobbelsteen. Ook een der vele namen voor de merkteekenen, die men in de ooren der schapen maakt. Zoo onderscheidt men naar de wijze, waarop 't oor in- of afgesneden is:—*Stompoor*, *swaa'l-stért* (zwaluwstaart), *skuinsoor* (voce), *halfmaantji*, *winkelhaak* (de beide laatste nog onderscheiden in voor- of achter-), *slippi*, *gaatji*, *sneetji*, *leli*, *jukskeekerf* (Z. *juk-skee*), enz.

DRAABOK, soort van wilde garst, een onkruid.

DRAADWERK. *Hij het allerhande* — in *sij kop*, zegt men van iemand die erg wispelturig is en wel vele plannen vormt, maar niets uitvoert.

DRAAI, verkeerdelijk, in plaats van *stoven*, gebruikt in: *iemand 'n kool draai*, d.i. bedriegen.

DRACHI (eig. *drachtje*), takkebos.

DREIG of DREI', aarzelen, op 't punt staan; b.v. *ek het al lang gedrei' om ver jou te kom sien*. 't Beteekent ook: een bedoeling (ten kwade) door woorden of gebaren te kennen geven.

DREL (ou'). Z. *skorrimorri*.

DRES, kleed, en 't ww. kleeden. Een van die bespottelijke naäapsels van 't Engelsch, waardoor velen meenen iets meer te zeggen (of te zijn) dan door goede Kaapsche woorden, als *tawwertji*, *antrek*, enz. te bezigen.

DRESHORING, een beestenhoorn, waarin men 't een of ander smeersel tot zuivering der schapen doet. Van 't Eng. *to dress* = reinigen, zuiveren.

Opmerking: De gemakzucht der Afrikaners komt vooral uit in de namen van zaken, die zij na 1806 van af door de Engelschen hebben leeren kennen. In plaats van voor zulke dingen zelf een goed woord te maken—wat zij zeer goed kunnen—nemen zij gemakshalve den Eng. naam, al of niet gewijzigd, over.

DRIES zegt men van grond, die voor de eerste maal is omgeploegd. Cf. *driesch* = weide, weiland, bij Van Dale.

DRIEWEL, zacht schieten (met *albasters*). Cf. *stronk*. *Driewel* is een verzachting van *dribbelen*, en dit een frequentatief van (voort) *drijven*.

DRIE, voort (Eng. *ford*), doorwaadbare plaats in een rivier.

DRIJSAND, fijn, wit zand, dat door de rivieren wordt afgevoerd en om zijn voortdurende beweging terecht dus genoemd wordt. Cf. *wilsand*.

DROEF, droes (paardeziekte). Van waar deze zonderlinge overgang van *s* tot *f*?

DROOG-MIJ-KEEL-BESSI, een wilde bezie, welker naam zich zelf self verklaart.

Opmerking: Een woord als dit bewijst, dat de Afrikaner niet noodig heeft, vreemde woorden na te praten.

DROOM komt eigenaardig voor in 't spreekwoord: *as jij van mij droom, draai jou kusse tweemaal om*.

DRONK, dronken. Dat de dronkenschap ook hier, helaas! geen zeldzaamheid is, blijkt uit de vele verbloemde

uitdrukkingen, die men daarvoor hoort; b.v. *hij is pijpstop* (d.i. vol, stomdronken); *tusse di kinders* (in een staat, die de aandacht van de jeugd ook aan de Kaap niet ontgaat); *met di non*, of *warm*, half dronken, aangeschoten. (Hoe komt men aan die *non* ?); *jaag ganse* (op den waggelenden gang doellende); *is nat geree'n* (geregend); *deur di wind* (nog een overgebleven zeemansterm, zooveel als: van den koers); *het Kaatji gesoen* (*Kaatji* of *Sara* = bottel); *hij is 19 of 19½ of 29*; *di heele pad is sijn*; *hij het gethee* (Z. theewater); *hij was in di oog* (voce); *hij is stukkend* (Cf. brooddronkend, dekent, oo'nd); *hij het 'n tie'r geskiet*, of *tie'rmelk gedrink* (waarsch. uit den eersten tijd der kolonie, toen er volgens Nieuhof een premium op 't dooden van een *tie'r* (tijger) stond en men zich waarsch. voor het dus verkregen geld wel eens wat te buiten ging); *hij het di ho gte van Pisga*; *hij is 'n beetji angeklam* (waarsch. van den zeeterm *aanklampen*, op zijde schieten); *hij het lekkerlijf* (cf. lekker); *hij is topswaar*; *hij is banje moeg*; enz

DRONKGRAS, een soort van gras, waarvan het vee bedwelmnd wordt.

DROS, drossen, zich heimelijk uit de voeten maken (Ook wel in Nederl. bekend). *Drossert*, weggelooopen bediende (vroeger: slaaf).

DRUIPSTERT, druiptstaartend, wordt bijwoordelijk gebruikt in den zin: *hij het — weggeloop*. Ook als bvnw. wordt 't soms gebezigd in de bet. van bang, laf; neerslachtig (?)

DRIUWE, druiven.

Opmerking: De tweeklank *ui* zweemt in de uitspraak naar de *eu*, zoodat b.v. *kuiken* bijna klinkt als *keuken*, en een Nederlander, die dit laatste woord—aan de Kaap kent men alleen *kombuis*—gebruikt, bij ongeletterden soms een zonderling misverstand kan veroorzaken.

DRUK, eigenaardig gebruikt in samenstellingen als *afdruk* (afschieten—Van Dale noemt 't als een verouderd woord) en *opdruk* (de paarden aansporen of aanzweepen, of ook een schuldenaar tot betaling dwingen).

DRUMPEL, drempel, dorpel. Ook gew. Holl.

DRUPKELLER, druipkelder. Dezen niet onaardigen naam heb ik hooren bezigen voor de welbekende Oudts-hoornsche druipsteengrotten in 't district George.

DUI wordt in sommige streken voor *dij*(en), uitzetten, zwellen, gebruikt.

DUISKOORN, gewone tarwe, dus genoemd in onderscheiding van *Kafferkoorn*, dat mèn op boekweit gelijkt, doch veel langer en forscher stengsels heeft en eigenlijk meer een rietsoort is. Cf. *diessolk*.

DUISTER, Duitscher. Cf. *boste*.

DUIT, een ronde looden schijf of groote *klip* (keisteen), bij een jongensspel gebruikt. Ook nog overig in: *geen duit wêrd* (niets waard).

DUIWEL, duivel; fig. (plat) iemand die in 't een of ander zeer bedreven is. Zoo zegt men zelfs: *hij is 'n duivel om te bid*, d.i. hij kan zeer goed voorgaan in 't gebed. *Duiwelskerwel* = dolle kervel. *Hij lieg duiwels dood en kleintjies groot* (gezegd van iemand die erg liegt). *Praat jij van di ———, dan trap jij op sen stert* (Een welbekend spreekwoord, in gewijzigden vorm). *Der ———!* uitroept van verbazing, enz., waarsch. niets anders dan 't Du. *der Teufel!*

DURF, den moed tot iets hebben, en verkeerdelijk ook *mogen* ('t Du. *dürfen*). In de Oost. Prov. van Ned. wordt 't in dien zin ook wel gebruikt. O. V., I, 2.

DUSKANT, herwaarts, aan deze zijde. Dus = deuze = deze. N. Brab. *dees* = herwaarts (O. V., I, 4). cf. *achterkant*,

• **DUWWELDORING**, een eigenaardig gewas, met een dubbele rij dorens omgeven en veel gelijkende op een heel groote spinnekop.

DUWWELTJE, dubbeltje, thans een denkbeeldige munt, ter waarde van $\frac{3}{4}$ d = $3\frac{3}{4}$ ct (Ned. geld).

Opmerking: 't Is opmerkelijk dat, hoewel sedert 1825 de Eng. munt de eenige wettig gangbare is, de meeste oude Hollandsche muntnamen nog algemeen in zwang zijn. Opmerkelijk is 't ook, dat al die denkbeeldige munten een geringere waarde vertegenwoordigen dan zij vroeger bezaten. De oorzaak hiervan ligt hierin, dat 't papieren geld, hetwelk gedurende de laatste jaren van 't bestuur der O. I. Comp. en gedurende 't eerste kwartaal dezer eeuw onder 't Nederl. en Eng. bestuur in omloop was gebracht, door verschillende omstandigheden langzamerhand zóó zeer in waarde gedaald was, dat een rijkswaarder, aanvankelijk vier shillings geldende, in 1825 niet meer dan één shilling en vijf pence waard was. Dat de andere munten daarmee gelijken tred hadden gehouden, spreekt vanzelf. (Zie Theal's S. A. Hist. etc. en Z. A. T., Febr. 1879).

De waarde van den *riksdaler* bedraagt sedert 1825 $\frac{1}{6}$ = f 0.90 Ned. courant; die van een *gulde* 6d.; die van een *kwartje* $4\frac{1}{2}$ d = f 0,225; van een *skelling* $2\frac{1}{4}$ d. = f 0,1125; van een *duwweltje* $\frac{3}{4}$ d. = f 0,0375; van een *stuiwer* $\frac{1}{2}$ d. = f 0.025 en van een *oortje* $\frac{1}{4}$ d. = f 0.0125. Nog zij opgemerkt, dat *twee duwweltjes* ($1\frac{1}{2}$ d) en *vier skelling* (9d., dus een halve *riksdaler*), mede als een vaste maat staf gelden. Oudere menschen herinneren zich ook nog den *dukketon* (*ducaton*), ter waarde van 1 *riksdaler* en 4 *skelling* of 2 sh. en 3d. = f 1,35. De vroegere waarde daarvan bedroeg f 3.15 = 5 sh. en 3d.

DWARSTREK, een verkeerde kant uittrekken. 't Zelfde als dwarsdrijven; ~~of~~ figuurlijk. *ook*

Opmerking: Dit woord beschouw ik als van echt Afrikaansch oorsprong en als een zeer gelukkigen plaatsvervanger van *dwarsdrijven* of *dwarsboomen*, welke laatste in een land zonder bevaarbare rivieren of kanalen voor de groote massa geen beteekenis hebben, terwijl *dwarsstrek* aan den ossenwagen, een echt Afrikaansch voertuig, ontleend is.

E

E (de scherp# lange) klinkt in 't Bovenland (Z. *boo*') in vele woorden als *ie* ; waarschijnlijk door Eng. invloed, want anders—als 't van een Ned. dialect afstamde, waarin b.v. *been* als *bien*, *twee* als *twie*, enz., klinkt—zou die uitspraak zich hier niet tot een zekere streek bepalen. In veler mond heeft bij 't zingen de scherplange *ee*, vooral vóór *r*, een onaangenaam draaienden klank, die naar *iö* zweemt.

EEN wordt als vnw. ter verwanging van 't znw. na een bvnw. gebruikt, evenals in 't Friesch en 't Eng., b.v. *das 'n mooie eene (iene)*.

EENDERS, eender, gelijk, 'tzelfde. Hoort men die slot-s ook ergens in Ned. ?

EENIG wordt, in navolging van 't Eng. *any*, voor *elk* gebruikt in : *eenig mensch kan dat doen*, d.i. ieder of elk mensch (iedereen) kan dat doen. Ook heeft 't, evenals in 't Eng., soms den zin van *een of ander*, b.v. noem *eenig* dorp, waarin enz. = noem 't een of ander dorp, waarin enz.

EERS staat voor *eens*, eenmaal, in : *hij is ni eers siek ni*, of *ek was ni eers daar ni*.

EET-EN-DRINK (plat), bakhuis, bakkes, bek.

EETMAAL, gastmaal, feestmaal, diner.

EIDER, gew. voor ieder, elk.

EIER wordt als enk. van eiers gebruikt, evenals *hoener* van *hoeners*. Ei en hoen verstaat men zelfs niet, d.w.z. de ongeletterden. De uitdrukking : 't van eieren maken (door Chang. opgegeven) is hier niet bekend, althans tegenwoordig niet meer.

EIERKOKERTJ, zandglas.

EINA of ENNA, uitroep van pijn.

ER'NTLIJK, eigenlijk, door 't wegvallen van den keelklank uit *eigentlich* ontstaan, of eenvoudig met *eindelijk* verward, zooals in 't N. Bet. O.V. II, 2.

ELLEDELING, verkeerdelijk voor *ellendige* gebruikt. Ook bij den Vlaamschen dichter Th. van Rijswijk, in zijne "Twee Broeders," komt dit woord in denzelfden zin voor.

EN wordt als ontkennend bijw. nog door sommige oude menschen gebruikt (b.v. *ek is jammer, lat hij niet 'n kom ni*); doch algemeen is 't vervangen door 't herhaalde *ni*, b.v. *ek is jammer, lat hij ni kom ni*.

ENGELS(CH), in de uitdrukking: *ek praat net nou Engels*, beteekent: je zult me zoo van kwaadheid doen vloeken.

ENKELD krijgt, evenals in gew. Ned., meestal een parag. *d* ter versterking van den zachten *l*-klank. Cf. *brood-dronkend*.

ENTER, boeken. Eng. *to enter*.

Opmerking: Daar 't boekhouden, gelijk bijna alle andere wetenschappen, hier uitsluitend in 't Eng. geleerd wordt, is 't eenvoudig woord *boeken* bij de meesten onbekend. Z. o.a. ook *tender*.

ERDVARK, aardvarken, een dier van 't geslacht der miereneters, dat trots zijn langen staart, evenals 't zwijn (cf. *vark*), zijn taalkundigen staart (*en*) verloren heeft. 't Omgekeerde vond plaats met *hoen*. Cf. *eier*.

ERF, een stuk grond binnen een gemeente, waarop een huis met bijbehorenden tuin of achterplaats staat; of wel een stuk grond waarop een huis, enz. kan gebouwd worden. Men onderscheidt nog *water-* en *droo(g)-erwe*. (Z. *waterrecht*). Buiten een gemeente heet zoo'n stuk een *plaa(t)s* (voce). In Ned. en Indië schijnt 't woord *erf* een eenigszins verschillenden zin te hebben, (Zie V. D. en Max Havelaar).

ERG(TE), te kwaad.

ERTJIES; erwten. Cf. *boereboontjies*.

ESEL wordt uitsluitend voor muilezel of muildier gebruikt.

De gewone ezel, die hier weinig voorkomt, heet gevolgljik *eseltji*.

EUNTJIES, door P.K. (I, 302) beschreven als "*Sisynrichium Africanum minus angusti folium, flore majore variegato, of Hottentots-Ajuintjes*," van welk laatste *euntjies* een verbastering is. De bol van dit gewas was in zijn tijd en is nog een gezochte lekkernij, doch wordt niet opzettelijk aangekweekt. Te Maastricht is ajuin ook verkort tot *un*. 't Woord is verwant aan 't Lat. *unio*, 't Fr. *oignon* en 't Eng. *onion*.

EWWA-TREWWA, naam van een welbekend veldbloempje.

EXCUUS. Dit woord wordt, zonder meer, voor: ik vraag excuus; neem me niet kwalijk; vergiffenis; pardon; enz. gebruikt.

EXTRA wordt als bvn. voor alles wat zeer goed is (of heet!) gebruikt.

F.

FAIKONTA, in schijn, voor de leus. In gelijken zin bezigt men ook: *kammalielies*, *kamte*, *kastag*, *konsuis* (kwansuis), *somarso* (zoo maar zoo), en *tjakki-tjakki*. Het groot aantal synoniemen van dit woord toont aan, dat onoprechtheid, helaas! niet tot de zeldzaamheden behoort.

FEIL, dweilen, schrobben. In Amsterdam en aan de Zaan algemeen gebruikt. Zie O.V., I, 1 en II, 2. Ook bij Hooft komt *feilen* voor, en in Groningen wordt het mede gebruikt.

FIETS, gauw, *rats* (voce); ook netjes gekleed, opgeschikt, opgedirkt. Waarsch. 't Fr. *vite*, snel.

FIPATOI (*oi* = in Fr. *toi*), tw., waarmee bij 't knikkeren de een den ander een misschot toewenscht. 't Zelfde doel tracht men ook te bereiken door naast den knikker (*albaster*) te spuwen en uit te roepen: *too(v)ergoed* (cf. de gewoonte der Holl. jongens om bij den knikker van de tegenpartij een kruisje op den grond te maken). Wat kan de afleiding hiervan zijn? 't Fr. *fi-pour-toi* (foei, jij!) komt mij niet waarschijnlijk voor, daar *fi* niet *pour* maar *de* na zich neemt.

FISKAAL, een zeer nuttige vogel, overeenstemmende met de Ned. klapekster (*lanius collurio*), waarschijnlijk zoo genoemd, omdat hij onder de kleinere vogels en dieren even gevreesd is als de Fiskaal (Procureur-Generaal) der O. I. Comp. onder de oude kolonisten.

FISKAALGALG. Wanneer men bij 't *wingerd-snij* (snoeien van den wijngaard) 't mes niet bijna loodrecht, maar te veel hellend op de af te snijden loot plaatst, doet het scherpe uiteinde der gesnoeide loot aan de spits of doorn denken, waaraan de fiskaal (even als de klapekster, of negendooder) zijn prooi ophangt. Tegenover deze slordige manier van snoeien staat 't *perdeklou-* of *patrijsoog-snij*, uitdrukkingen, zoo juist en aardig gevonden, dat zij geen opheldering behoeven.

FLENNI, algem. naam van *flanel*, 't zij stof- of voorwerpsnaam.

FLERRI, een drukke luidruchtige vrouw. *Flaars* en *fleers* komen bij Bredero en Hooft in ongeveer gelijken zin voor.

FLES heet een flesch met wijden hals of een die vierkant is, terwijl de gewone wijnflesch en wat daarop gelijk uitsluitend *bottel* heet.

FLESSI, kleine apothekersflesch, of wat daarop gelijkt.

FLIKKER beteekent, als in 't Ned., een kunstmatigen sprong bij 't dansen. *Hij maak sij flikkers* beteekent: hij zet zijn beste beentje voor, tracht zich (bij de meisjes) bevallig voor te doen. In gelijken zin zegt men ook: *hij hou sij lijf jakhals*, of *rappat*, of *wolhaar*. *Wolhaar* door assim. uit wolhaar ontstaan, ziet op een soort van hond.

FLOU, Z. *tam*.

FLOUS, ww., foppen, bedriegen; ook van een paard gezegd, dat, met een ander voor een rijtuig gespannen, zelf zoo weinig mogelijk zoekt te trekken. 't Holl. *flous* bet. onwaarheid, uitvlucht.

FLUIT, ww., bijzondere manier van enten. Zeeuwsch *fluit* = stek.

FLUKS heeft naast de Holl. beteekenis van spoedig, vaardig, nog die van flink, degelijk, in hooge mate goed.

FLUS of FLUSSIES, zooeven of zoo aanstonds. Even als in Ned. ook hier gew. (Onderlandsch). Verb. van *fluks*, vlug, en dit van vliegen; het grondbegrip is dus snelheid.

FOEI-TOCH, tw. (zeer algemeen) om verwondering, ingenomenheid en medelijden uit te drukken.

FOERSIES, voersits, een dunne katoenen stof. *Iemand tot — slaan*, iemand fijn slaan, d.i. niet zacht behandelen.

FOETER, iemand tergen, ergeren, vervelen; en ook slaan. In 't Ned. bet. *foeteren* vloeken en razen. Dit woord is afgeleid van een ouden Fr. vloek *foutre*. N.Z. IV, 2. In sommige streken spreekt men dit woord als *futer* uit, en bezigt soms in gelijken zin *peuter*.

FONK, doffen, d.i. bij 't spelen met albasters de hand stootend vooruit brengen, in plaats van die, terwijl men schiet, op den grond te houden. Z. *poeng*.

Fontein, bron. Z. *bromgras*.

Fort, vort, voort. Z. *Opmerking* op V.

Fortsek, tw, waarmede men dieren (voorn. honden) wegjaagt. Een samenstelling van *vo(o)rt—zeg 'k*, of waarschijnlijk van *vo(o)rt-tsê* (Hott. voor *jij*), zooals men ook wel zegt weg-jij, enz. Volgens Dr. Th. Hahn hoort men onder de Hott. ook nog op dezelfde wijze *kom-tsê*, *loop-tsê*, enz. Cf. *haar-sêk*.

Fout. De uitdrukking *fout vinde* is een letterl. vertaling van 't Eng. *to find fault with*, 't Holl. : berispen ; iets te zeggen hebben op ; iets verkeerd vinden.

Foutji, footje, fooi, drinkgeld, gift in geld. Deze uitspraak van fooi schijnt Amst., waarin ook *mooi* als *moowj* klinkt (O.V., II, 2). Cf. ook *kou*. Voor 't ontstaan van fooi uit 't Fr. *voie* (weg) zie V. D.

Fraai, met min of meer nadruk voor lief, schoon, heerlijk, verrukkelijk, enz., gebruikt. Genoemde synoniemen van fraai worden hier niet gebruikt, wel *mooi*, *prachtig*, en soms ook *lieflijk*.

Fraains, franje, boordsel.

Frang of Frank, wrang, samentrekkend zuur of bitter.

Opmerking : In vele deelen van Ned. wordt de letterverbinding *vr* als *vr* uitgesproken ; doch de uitspraak *fr* is waarsch. aan 't Amst. toe te schrijven. Z. *Opm.* op V.

Frikadelletjies, kleine ballen van gehakt vleesch. *Frikadelletjies van iemand maak* = *iemand tot foersies slaan* (voce).

Fris, gezond, vergr. trap *frister* (Z. *boste*). Op de bijna onveranderlijke vraag : *hoe vaar jij nog?* volgt steeds in plaats van goed, wel, best, enz. het stereotiepe antwoord : *fris*, *danki*.

Froetel, wroeten, waarvan 't een frequ. is. Voor de uitspraak van dit woord Z. *frank*.

GAAF, ongeschonden, maar ook : zeer goed, degelijk, mooi, enz. b.v. *een gawe kerrel*, een degelijk, aangenaam mensch ; *een gawe nooi*, minder fijn gezegd van een knap meisje. In *iets gaaf toestem* beteekent 't *gereedelijk*.

GAAN of GAAT wordt zonder onderscheid voor alle personen enk. en meerv. gebruikt ; zoo ook in 't woordspe-
lend en wederom van juiste opmerking getuigend
raadseltje : *Als hij gaan, dan staan hij, en als hij
staan, dan gaan hij*, waarmee men op den bewege-
lijken staart van het kwikstaartje doelt. Ook te
Amst. zegt men in den 1en pers. enk. *ik gaat, ziet*,
enz. O.V., II, 2.

Opmerking : In de Saks. prov. schijnt ook de uitgang *en*
niet noodwendig te zijn ter uitdrukking van 't meer-
voudsbegrip. In O.V., I, 3, b.v. vindt men *wi nîmt*
(wij noemen) en *wi hebt* (wij hebben). Wat hier van *gaan*
gezegd is, geldt voor alle éénlettergrepige ww. als slaan,
staan, enz. Z. op *was*.

GAAP, gapen, geeuwen. Dit laatste kent men hier niet.
Ook te Amst. hoort men bijna uitstuitend *gapen*.
O.V. II, 2.

GAAR heeft als bvn. ook den zin van *gebreid*, bereid, gelooid
(van dierenhuiden), en komt, evenals in de O. prov.
van Ned., als bijw. voor in den zin van gansch,
ontleend aan 't Duitsch, zooals ook *gansch en gaar*.

GAL komt voor in : *dis boo' mij gal* = boven mijn bereik,
of verstand. In gelijken zin zegt men ook : *boo'
mijn jakhals*, *boo' mij vuurmaakplek* ; 't eerste wellicht
omdat de jakhals hier de oude rol van den vos be-
kleedt en dus als 't type van slimheid geldt ; 't
laatste omdat *vuurmaakplek* synoniem is met halt-
plek (plaats) op reis, en hiertoe natuurlijk de beste
plek wordt gekozen.

GALG komt in een paar uitdrukkingen voor, mij in 't Ned. niet bekend : *hij lijkt, alsof hij van di galg gewaai is* (ziet er haveloos uit), en *hij is slimmer as di houtji van di galg* (in gunstigen en ongunstigen zin). Die laatste uitdrukking vooral bewijst, hoe gemeenzaam in vroeger dagen dit toestel was. Op den platten grond, dien P.K. van de Kaapstad geeft, staan er twee op den voorgrond met een rad naast elk.

GALJOENVIS, soort van zeevisch.

GALPEER, galoppeeren.

GALSERIG, galsterig, garstig, rans (van varkensvleesch). V. D. noemt 't Zuid-Ned.

GANS, schertsend van iemands liefje, beminde, gezegd. Niet zeer vereerend !

GARDIJN, gordijn. Deze uitspraak hoort men niet slechts te Amst., maar ook elders in Ned. (O.V., II, 2, en I, 2).

GASI, gering loon of belooning (Fr. *gage*, Eng. *wages*.).

GAT. *Hij leer, werk*, enz. 'n *gat* : leert, werkt, enz., met alle macht. Ook zegt men daarvoor : *hij leer 'n sloot*, of *holplek*. Al deze uitdrukkingen zijn wel aan hard rijden (den weg stuk rijden) ontleend. Ook hoort men nog : *hij werk*, enz. *achtermekaar* of *mekoer*, dus zonder ophouden.

GATJI, gaatje, verkleinwoord van gat. Ook achterdeel van een kind.

GATRIJ, te voet gaan. Cf. 't Holl. : *met den bilwagen gaan*.

GATS, in 't gat ; term bij 't albasterspel ; door de bijw. s van 't znw. gat gevormd, evenals haaks = in den haak, enz.

GEBETAAL (*be* toonloos uitgesproken), betaald, verl. dlw. van betalen. Nog niet algemeen, maar toch een bewijs, hoe bij 't wegvallen van bijna alle buigings-

vormen de kracht der overblijvende meer gevoeld wordt, en deze te recht of te onrecht aangewend worden. Zoo hoort men ook vrij algemeen

GELOÛ (eig. *gebeloofd*), beloofd; waarbij echter door de samentrekking van beloven tot *bloô*, *ge* meer recht van bestaan heeft.

GEDAMMASSEERD, stevig, fors, kloek (van een man).

GEDOP, alles verloren hebbende, blut (bij 't knikkeren). Ook zegt men *van kas*, *kaalgemaak*, *hempi* (tot op 't hemd van alles beroofd), *gepluk*, *dôn*, en *droog* (Z. op *dood*).

GEE, geven, heeft met *om* samengesteld en ontkennend gebruikt, de voor den Ned. zonderlinge beteekenis van *gaarne hebben* of *doen*. Op een uitnoodiging, waarmee men iemand genoeg denkt te doen, klinkt 't b.v. vreemd te hooren: *ek gee daar ni om ni*, d.i. heel gaarne.

Opmerking: In dit woord en overal waar de *g* door *ee* of *ie* gevolgd wordt, heeft zij een klank, die naar de zachte uitspraak der Du. *ch* (d.i. als een scherpe *g* gevolgd door een *j*-klank) zweemt, en is dus ook op weg een tongletter te worden, evenals in 't Du. en Eng.

GEELBEK, soort van zeevisch, en ook *halfnaatji* (voce).

GEELPÊNS, scheldnaam gegeven aan menschen van gemengd (Hott. en Europ.) bloed. Z. *grêns*.

GEELSLANG, (*vipera naja*), door P. K. ook hairslang genoemd, de welbekende *cobra de capello*. Z. *koperkapel*.

GEELVINK, de om zijn eigenaardig hangnest welbekende vogel. Z. ook op *blik*.

GEESTER (gew.), gisteren.

GEFRIES(T), gefriseerd, gekapt (van 't haar).

GEITJI, hagedis, die zich vooral in oude rieten daken op-
houdt en hier, evenals bijna alle kruipende dieren,
voor vergiftig gehouden wordt. Heeft men in den
kop van dit dier eenige overeenkomst gezien met
dien van de *geit*, of is 't woord verwant aan 't In-
dische *gecko* (huishagedis) ?

GEK. *Jij is* — ! (plat) herhaaldelijk gebruikt voor :
loop heen ! je weet er niets van ! enz.

GEKEIL, gekeild, gehoed. *Gekeil en gemanél* = gehoed en
gejast. Zoo zegt men ook : *gestewel* (gelaarsd) en
gespoor.

GEKEMPERA, van gemengd bloed, bastaard.

GEKKELIK of GEKKERIG, mal, dwaas, zot. Z. *dooierig*.

GELÊ, gelegd, gelijk *gesê* voor gezegd. Ook N. Brab. (O.
V., I, 1).

GELEERD zegt men van iedereen die eenig onderwijs heeft
genoten, ook al is dit niet diep doorgedrongen. In
gelijken zin gebruikt men dit woord in N. Brab.
(Hoeufft). Z. *slim*.

GELEEJE wordt pleon. met *voor* te zamen gebruikt in : *hij*
het voor drie jare geleeje uitgekóm (Z. *witkom*). De-
zelfde fout meen ik ook in Utrecht gehoord te
hebben.

GELUK-OOK, ik wensch u geluk ; feliciteer u. Deze zonder-
linge uitdrukking maakt den indruk, alsof reeds iets
vooraf gegaan ware, en doet denken aan “ *Ik hou*
m'an 'tzelfde compliment,” waarmee in Holl. een
gezelschap van minder fijn beschaafden de woorden
van hun woordvoerder beaamt, wanneer men ergens
geluk gaat wenschen. Z. *veels*.

GENANT, naamgenoot, van 't Maastrichtsche of Zeeuwsche
genan, en verwant aan 't Du. *nennen*, noemen. In
gelijken zin zegt men *meeta*.

GENIET, iets eten, nuttigen, gebruiken. In den zin van *zich vermaken*, *genoegen hebben* gebruikt men vaak 't Eng. *to enjoy*, waarvan 't verl. dlw. den afschuwelijken bastaardvorm *g'-in-dzjoi* aanneemt.

GENOG, genoeg. Ook te Amst. en in 't Plat-Holl. gebruikt. O. V., II, 2.

GÊNSBOK, gemsbok, soort van antilope. Z. *grêns*.

GEÛM, omgeploegd.

Opmerking: Dergelijke woordvormingen komen meer voor en stemmen volkomen overeen met 't radicale karakter der taal.

GERT, Gerrit. In 't Ned. Bet. zegt men ook *Gart* voor Gerrit. O. V., II, 2.

GESELS, gezelschap houden, kouten; ook keuvelen, babbelen, geluidjes maken van kleine kinderen en zuigelingen.

GESLAAN, verl. dlw. van slaan, in plaats van *geslagen*

GESOUTE noemt men een paard, dat de paardenziekte doorgegaan heeft en daardoor tegen verdere aanvallen beveiligd is.

GESPAN. *Hij is kort* ———: licht geraakt. *Cf. gebakend*. Ook zegt men: *hij is gou op se perdj*.

GESPERS, gespen. In dit woord en in enkele andere (*Z. maaiers, rispers*) heeft men, door verkeerde analogie, 't meerv. door een aan 't woord vreemden uitgang versterkt.

GESTICH, kapel, zendingskerk. 't Ned. gesticht bet. gebouw, instelling in 't algemeen.

GESWETS, slechte taal, vloeken; niet grootspraak, als in 't Ned.

GEUT, goot. Z. *deur*.

GEVREET (plat), aangezicht.

GEWIKST, glad, vlug, slim. Van 't Du. *wichsen* (schoenen-poetsen). In de Ned. Bet. en Saks. prov. in 't algemeen wordt 't in gelijken zin gebruikt. O. V., I, 2. In 't N. Brab. zegt men *gewiekst*. O. V., I, 4

GEWOOND, gewoon, gewend, met parag. *d.* Cf. *brooddronkend*.

GHOEN of GHÔN, *klip* of steen, waarmee men naar een streep werpt ('t Ned. pleien); ook *tooi* genoemd. 't Woord bet. ook een grooten albaster of stuitcr.

GHOENI, gewone knikker (*albaster*). *Ghoen* bet. in 't Hott. gaan, zich voortbewegen, en dus schijnt dit woord van de werking op 't werkend voorwerp te zijn overgaan.

GHOEROE, reus, gevaarte; meerdere, hoogergeplaatste; *moesoek* (voce).

GIER, nuk, kuur, luim. De gier (roofvogel) heet hier alleen *aasvoo'l*. *Gier* bet. ook nog: lust, sterke begeerte. Als ww. en bvnw. komt dit woord ook bij oude Ned. schrijvers voor, doch niet als znw., behalve bij Cats, die het voor gierigaard gebruikt.

GIJ wordt in den kanselstijl, in navolging van 't Duitsch, dikwijls verkeerdelijk herhaald na 't betr. vnw. *die*, b.v. *Gij*, M.H., die *gij* hier samengekomen zijt.

GILLETJES of JILLETJIES, kuren, nukken. *Hij verkoop gillettjes* = hij heeft allerlei foeftjes, kunsten. Fr. *gile* = hansworst. C. M. M., Aug. 80.

GLIJ, glijden. *Hij het laat glij*: hij is op de vlucht gegaan; heeft 't hazenpad gekozen. Dat dit vroeger, vooral in den slaventijd, dikwijls voorkwam, bewijzen de vele, meest zeer levendige en plastische uitdrukkingen, die men daarvoor heeft: *hij het di wereld geskraap* (geschrapt) of *geskeur*; *hij is moerland toe*; *na se maai* (naar zijn moêr); *het laat dop*; *het di*

takke in geset, of *is di takke in*; *het laat spat*, of *spalk* (de beenen ver van elkaar zetten), of *spaander* (loopen, zoodat de spaanders er af vliegen); of *katkop* (als een kat die hals over kop wegvliegt); *hij is van kant* (ook voor gestorven gebruikt).

GLOOF, verb. van 't Eng. *globe* (ballon, of kap van een lamp). De naam *stolp* wordt echter ook nog wel gebruikt.

GNIEPS, door toevoeging van de bijwoordelijke *s* uit geniep (ig) ontstaan, beteekent niet: in 't geheim, maar met opzet iemand leed doen. Ook hoort men *gniepsig*.

GODDELOOSE-MENSE-WEER. Bij de kleurlingen geldt 't geloof, dat bij zwaar donderweer, gepaard met sterken, warmen wind, de een of andere goddelooze door *Ons-lieve-Heer* van de aarde wordt gejaagd. Cf. *dooie-mense-weer*.

GOED wordt in sommige streken (b.v. Calvinia) achter een eigennaam geplaatst zonder merkbare wijziging in de beteekenis; b.v. *Jan-goed*, *Elly-goed*, enz. Oorspronkelijk beteekende 't (en in sommige streken heeft 't dien zin nog) Jan en zijn gezin, makkers, enz.

GOETERS, goederen, dingen, meestal in ongunstigen zin van allerlei kleinere voorwerpen gebezigd.

GONJE- of GONJING-SAK, zak van grove stof (Bengaalsch paplinnen). Verb. van 't Eng. *gunny bag*.

GONNA OF GONNE, t.w., uitroep van verwondering.

GORDIJNTJIKOP, geestige benaming voor de dwaze haardracht der meisjes, die in Ned. *pony-haar* heet.

GOWWENÉUR, gouverneur.

GRAAF, de eenig bekende naam voor 't welbekende werktuig om te spitten. 't Woord *spa* kent men niet.

GRAAN, de eenig gebruikelijke geslachtsnaam voor alle korensoorten. Z. *koren*.

GRAFTE, meerv. van graf. Z. *boste*.

GREINERIG, ruw op 't gevoel, van kledingstof, enz. 't Du. *grein* = zekere stof van geiten- of kemelshaar. Cf. *dooierig*.

GRÊNS, huilen, dreinen (van kinderen). Cf. *grijnzen* (Hoeufft).

Opmerking: 't Is opmerkelijk, dat in enkele woorden de *n* na een korten klinker nog met een neusklank wordt uitgesproken, evenals in de staaltjes van Holl. dialecten uit de 17de eeuw, zooals men die bij Vondel, Brederop, Huygens, enz. vindt. Z. *gâns, pêns, sêns, trêns*, enz.

GRIS, of *kenta*, bang om verder te spelen, wordt bij 't albasterspel van een jongen gezegd, die al zijn knikkers verloren heeft, of voorgeeft verloren te hebben.

GRIL, grillen, rillen (van koude, schrik of afkeer); rillen wordt niet gebruikt. Saks. prov. O.V., I, 2.

GRIMLACH, dikwijls verkeerdelijk voor glimlach gebruikt. Grimlach is een boosaardige lach.

GROEI wordt, in navolging van 't Eng., als overgank. ww. gebruikt voor verbouwen, kweken, telen.

GROF BROOD, tarwebrood, bruin brood. Ook in N. Brab. spreekt men van *grof tarwebrood* (Hoeufft).

GROND, aarde, wordt scherp onderscheiden van *sand*. 't Eerste bet. elke aardsoort die tot bebouwing geschikt is; 't laatste 't zoogenaamde witte zand, de niet samenhangende korrelige deelen van verweerde of verbrijzelde kwartsige gesteenten.

GROOTMES, ook wel *brood-* of *vleeschmes* genoemd.

GROOTPAD, groote weg, koninklijke weg, heerbaan. Ook *hardepad* of *transportpad* genoemd.

GRUWELIK, heeft naast de gewone bet. nog die van *lastig*, *ondeugend*, *onhandelbaar* (van kinderen).

GULSBEK of GULSSAK (ook eenigszins plat, doch juist genoeg, *katjiespêns* genaamd), gulzigaard, slokop.

H.

HAAL, houw, slag, met een rotting of stok.

HAA'L, hagel, zoowel nederslag uit den dampkring in den vorm van ijsstukken, als looden bolletjes om te schieten. Naar de grootte onderscheidt men : *dons-*, *kwartel-*, *patrijs-*, *eendvoo'l* (of *haas-*), *bok-*, *wolfhaa'l*, en *loopers*, waarvan er slechts 4 of 5 op een schot gaan.

HAAN. *Hij is van di rooie haan gepik* zegt men, misschien doelende op het hoogroode gezicht, van iemand die half dronken is.

HAANTJI-HAANTJI. *Hij speul* — zegt men zeer aardig van iemand, die een meisje 't hof maakt en met allerlei galante bewegingen om haar heen draait. Het woord doet aan de afleiding van *coquet* denken, dat eig. ook haantje beteekent. Z. *akkelpienies*.

HAAR; rechts, evenals *hot* (links), van algemeen gebruik, gelijk ook in Saks. prov. van Ned. (O. V., I, 2); doch met dit groote onderscheid, dat deze woorden hier juist een omgekeerde bet. hebben. Bij 't ossendrijven bet. *hot-om* rechtson, *haar-om* linksom, daar in deze samenstellingen *hot* en *haar* den linker of rechter vooros voorstellen, tot welken 't bevel van om te trekken gericht wordt, zoodat *hot-om* zooveel bet. als de *hot* (linker) os moet om (d.i. rechtson) trekken, enz. Dat *hot* voor 't taalgevoel den zin van links heeft, blijkt ook uit den naam *hot-poot* welken men iemand geeft, die met de linkerhand werpt of slaat. Voor links en rechts zegt men *haar-weg* en

hot-weg, zooveel bet. als *weg* (d.i. verwijder-je) van den haarkant of hotkant. *Haarsék* en *hotsék* hebben gelijke bet. cf *fortsék*.

HAASBEK, hazelip.

HAKSKEEN, hiel. De woorden *hiel*, *hak* en *polfei* worden alleen voor den hak van een schoen gebruikt. Dit woord moet ontstaan zijn uit *hak* + *zeen* (zeen = pees. Z. Weiland), met invoeging van *k* door invloed der voorafgaande *k*, of door 't onwillekeurig in verband te brengen met *skeen* = scheen. De afleiding door Dr. Chang. voorgeslagen, als zou *hakskeen* uit 't meerv. *haksenen* van 't oude *hakse* (Oudemans noch Terwen noemen het) ontstaan zijn, eischt een te ongewoon verspringen van accent, dan dat deze afleiding als waarsch. kan aangenomen worden.

HALF komt in geen andere samenstelling met een telwoord voor dan in *anderhalf* (zeldzaam bij de lagere klasse). *Derdehalf* ($2\frac{1}{2}$), enz. verstaat men niet. Men zegt meest, in navolging van 't Eng., 2 *pond* en 'n *half*, enz.

HALFNAATJI, bastaard, kleurling. *Naatji*-natie.

HALFPAD, halfweg, halverwegen, ten halve.

HALFTE, helft.

HALTER, halster. Ook in de O. Prov. van Ned. (O.V., I, 2).

HAND. *Op di eene — en op di andre* wordt verkeerdelijk, in navolging van 't Duitsch of Eng. gezegd voor: *aan den eenen kant*, enz. of *aan de eene zijde*, enz. Z. *op*.

HANSKOENTJIES, kamperfoelie, dus genoemd wegens de overeenkomst der bloemen met handschoenen. Wel geen poëtische naam, maar toch aardiger dan *kamperfoelie*, Lat. *caprifolium*, Fr. *chèvre-feuille*, Du. *geissblatt*, welke alle geite- of bokkeblad beteekenen.

HANEPOOT, naam eener druivensoort. Men meent, wegens de overeenkomst van den stok met de uitgespreide pooten van een haan (twijfelachtig).

HANG, ww. *Hij kan lekker hang*, zegt men van een die behendig een slag of een steen weet te ontduiken, door zich als 't ware op één been te laten *hangen* (balanceeren).

HANG, steile helling van een berg. Duitsch.

HANGHORINGS, nederwaarts gebogen horens van een rund (stier, koe, of os).

HÂNSI, paplam, hanslam. Dit laatste is ook gew. Holl. Cf. *grêns*.

HAPER zegt men van paarden, die door vermoeienis onvast op de pooten worden.

HARDEPAD, hoofdweg. Z. *bandiet*, *grootpad*, *transportpad*.

HARDER, een soort van zeevisch, de Kaapsche haring. P.K. noemt ze *harters*, Nieuwhof *herders*. Wat V.D. als harder beschrijft, stemt met dezen visch niet overeen.

HARDLOOP, onscheidbaar samengesteld ww.: *ek hardloop*, *ek het gehardloop*.

HARLABOERLA, lawaai, verwarring Eng. *hurly-burly*. Fr. *hurluberlu*, Deensch *hurl-um-burl*. Afleiding onbekend.

HARPUIS, harst, en niet een mengsel van harst en zwavel, dat de scheepstimmerlieden harpuis noemen. Z. *bali*.

HARPUISBOSSI, een heester, die veel harst bevat en dus bijzonder goede brandstof oplevert.

HARTEBEE(S), soort van antilope. *Hertebeest* zegt men ook in Zeeland.

HARTEBEESHUT, een hut, welker wanden slechts 1 à 2 voet loodrecht worden opgetrokken, en die overigens slechts uit een steiloplopend dak bestaat. Wellicht dus genoemd, omdat een dergelijke hut oorspronkelijk door hartebeestjagers tijdelijk werd opgeslagen.

HARTELİK heeft naast de beteekenis van innig, welgemeend, oprecht, ook die van vriendelijk, gul, en ook hartig (van een maaltijd). *Hartelik dank* (*i*) is de stereotiepe uitdrukking voor: wel, zeer, ten eerste, vriendelijk bedankt.

HAR(T)SLAG, 't hart, de long en de lever van een geslacht dier te zamen. Ook in Drenthe gebruikt.

HARTVERGADERING.HOU, ergens over tobben, zijn leed verkroppen. Een gelukkige uitdrukking!

HASI, haasje, zegt men, onverschillig of 't dier groot of klein is, zelfs ook van een haassoort, die de Eur. in grootte ver overtreft. Cf. *boerenboontjies*, *mossi*, enz.

Hê, hebben. Ook gew. Ned.

HEEN-EN-WEERTJES, eventjes, een oogenblikje, dat echter soms nog al lang wordt. 't Overijs. *hen-en-weer* heeft denzelfden zin.

HEERLIKHEID. *D'is daar waar di heerlijkheid 'n end geneem het*, zegt men heel aardig van een nare plaats (stad, dorp, enz.).

HEFER, hevel.

Opmerking: De *v* is hier, tegen den regel, tusschen twee klinkers verscherpt in plaats van verzacht. Kan 't zijn, door den invloed van de welbekende familienamen *Hefer* en *Van den Heever*? In dit laatste woord klinkt de *v* ook als *f*.

HEINING of **HENNING**, haag, omtuining, of ook schutting. Een zeer eenvoudige en goedkoope, doch stevige en dichte heining maakt de Afr. boer, die dikwijls zich

zelf moet en weet te behelpen, door *bossies* (wilde heesters) omgekeerd over dwarspalen te hangen.

HEKEL, ww., haken (vrouwelijk handwerk verrichten). Waarsch. van 't Du. *häkeln*. Hekelen (berispen, doorhalen, kwaadspreken) is hier niet bekend.

HEMPI, hemdje; fig. gebruikt in: *hij's hempi*, en *hij's op sij hempi*. Het eerste zegt men van een jongen, die bijna alle; 't laatste van een die alle albasters verloren heeft. *Hempi, raak mij gatji ni*, zegt men spottend van iemand die niets verdragen kan, lichtge-raakt is. Deze uitdrukking meen ik ook in Holl. gehoord te hebben.

HENGSEL noemt men zeer juist 't hengselvormig riempje, waarmee 't slag van een zweep aan den stok bevestigd is.

Opmerking: Aan 't zweepslag (Van Dale noemt dit woord mannelijk; doch, vergis ik mij niet, dan geldt 't in sommige streken van Z. Holl. te recht voor onzijdig) onderscheidt men nog 't *voor-* en *achterslag*, mede een bewijs, hoe juist en fijn de Afr. in zijn eigen kring de zaken onderscheidt en weet te benoemen.

HENG(S)(T) (fig. en plat), een vurig mensch, of een woest, op-loopend kind.

HENNETJIES. 't Spreekwoordelijk gezegde: *Als hennetjies begin te kraai, dan word hulle nekke omgedraai*, zinspe-lende op 't lot van hennen die buiten hare roeping gaan, wordt gebezigd van vrouwen, die in Holl. in soortgelijke beeldspraak hanekammen heeten. Men noemt ze ook *mannetji-vrouwen*.

HERBERG, fig. voor plaats, plek, b.v. *ek sien, daar is hier g'n herberg voor mij ni*: ik ben hier te veel. In den eigenlijken zin niet meer gebruikt, evenmin als kroeg. Z. *kantien*. Cf. *kermis*.

HERRI, Z. op *streepsuiker*.

HES, lomperd, onhandig mensch, scheldnaam gelijkstaande met *mof*, dat hier zoowel als in Ned. algemeen bekend is. N.B. Geen Du. of Ned. Wdb., mij bekend, noemt echter den Hes, bewoner van Hessen, als 't type van lompheid. Z. *swaap*.

HEUNING, honing. Z. *deur*.

HIEL, Z. *hakskeen*.

HIERI, hier-die, deze, dit. Z. *daarri*.

HIESA, verb. van hier-zoo.

HIJ, door de minstbeschaafden dikwijls ook van vrouwen gebezigd, evenals *hom* (hem) en *sij*, *se*, of *sen* (zijn); een bewijs, dat het gevoel voor 't taalgeslacht tamelijk verstompt is. *Dis ni hij ni*, zegt men spottend van iemand die zich voor meer wil uitgeven dan hij is.

Opmerking: Met betrekking tot den derden persoon van 't persoonlijk vnv. bestaat er een zeer eigenaardig gebruik. Oudere menschen bezigen dien n.l. somtijds in plaats van den tweeden persoon *jij* tot kinderen of jongelieden met wie zij gemeenzaam omgaan, of vroeger omgegaan hebben. Zoo zegt b.v. iemand die een jongen vriend of jong vriendinnetje na langen tijd wederziet: *En waar het hij (sij) al di tijd geweest?* Dit gebruik moet uit 't Duitsch stammen, waarin *er* (hij) en *sie* (zij) vroeger in dergelijke beteekenis werden gebezigd.

HITTETÊ, eigenaardig gebruikt in: *dit was net so hittetê!* = *jij hadt bijna slaag gekregen!* In gelijken zin zegt men *op di nerf na deur*, natuurlijk een aan een versleten kleed ontleend beeld. Hangt dit eerste woord met 't Eng. *to hit* (slaan, treffen) samen?

HOAR, hoor, tw., vooral door de lagere klassen zeer dikwijls gebruikt ter versterking van een bewering of belofte. Zoo ook in N. Brab. O.V., I, 4. Elders ook wel gebruikt, doch minder vaak.

HOE in *Hoe sê jij?* of *Hoe seg u?* (Wat zegt u?) is zeker wel een overblijfsel van 't Fr. *comment (dites-vous?)*.

HOED en HOEDIJ zijn als dameshoeden wel te onderscheiden. *Hoedji* is een hoed met keelbanden (Ned. kapotje) en *hoed* wordt voor iedere andere soort gebruikt.

HOEDSUIKER, broodsuiker.

HOEK, een nauw dal tusschen twee bergen of bergketens, dat slechts éénen uitgang heeft. *Hoek* is ook de eenige naam voor vischhaak.

HOEKA, een Hott. woord, dat nog soms gebruikt wordt voor *van-ouds*

HOENER, hoen, kip. Z. *eier*. Kip bestaat nog alleen als vocatief *kiep!* De vocatief van eend is *poeli*, en die van varken *otji*, dat men ook wel als naam van 't dier gebruikt. *Gaat na di hoeners!* = loop naar de pomp! *Hij het di hoeners in:* hij heeft den duivel in, is in een kwade luim. Cf. *josi*.

HOENERKOP, half dronken.

HOLLAND komt in historische herinnering voor in: *ik sit nog maar altijd tusse Holl. en Zeel.*, ik heb nog geen vaste woning of verblijf. Deze uitdr. is echter niet algemeen.

HOM, door den Plat-Holl. (Amst.) vorm *hum* uit *hem* ontstaan. Z. *hij*.

HOMEOPATHI, homœopathie, wordt hier verkeerdelijk met den klemtoon op *pa* in plaats van op *thie* uitgesproken.

HOND, eigenaardig gebruikt in: *ver iemand hond maak*, iemand (inzonderheid een klein kind) verwaarloozen, kwaad doen, niet lief behandelen. Zeer eigenaardig is ook de uitdr. *omgee' is hondse kind* = ik geef er niet om, 't kan me niet schelen; waarvoor men ook zegt: *ek is ni vermaak-se kind ni*. *Gowweneur se*

hond is sen oom : hij beeldt zich te veel in ; slaat te hoog en toon aan ; waarvoor men ook zegt : *hij het op di Gowweneur se hond sijn vel geslaap*. *Hij gee di honde kos*, zegt men spottend van iemand, die met uitgestrekte armen rijdt (paarden of ezels stuurt). Ook zegt men van zoo iemand : *hij lees korán*, of *hij speul ramkie*. Deze uitdr. bewijzen, hoe de Afr. zijn trots in goed rijden stelt. Een *hondedraffi* of *jakhalsdraffi* bet. een korten draf.

HONGER wordt door de mindere klassen als bvnw. gebezigd in : *ek is hunger*, gelijk men ook zegt : *ek is dors* (tig), *skaam* (beschaamd).

HOOI (in den eig. zin in Z. Afr. bijna niet bekend, daar noch 't land voor den geregelde hooibouw geschikt is, noch 't klimaat 't winnen van hooi anders dan voor stalpaarden noodzakelijk maakt) noemt men hier de niet overrijpe *havergerven*, die tot paardenvoeder gebruikt worden. Z. *voer*.

HOPPELPERD of HOBBELAPERD, hobbelpaard.

HORAK. De alg. bekende uitdrukking : *wat seg Horak* ? wordt gebezigd bij 't bespreken van een twistpunt of opspraak-wekkende zaak.

HORING, horen. *Hij begin sij horings op te steek*, of *sij horings begin te groei*, zegt men van een jongeling, die naar een meisje begint uit te kijken. Eigenaardig zegt men ook : *sij skeen word rooi*, een beeld aan den mannelijken struisvogel ontleend, welks schenen rood worden, als hij zijn vollen wasdom begint te bereiken.

HORINGSMAN-OOI, een wijfjesschaap met horens. 't *Horingsman hé* : het zwaar hebben.

HORLOSI of ORLOSI, algemeene benaming voor uurwerk, zoo wel zak- als huis- en torenuurwerk (klok). *Klok* heet alleen een werktuig om te luiden, en *klokki* is dus een bel of schel.

HORRELTJIES, t.w. Z. *tramás*.

HORRES, dronkaards ijelhoofdigheid, delirium tremens, door 't Eng. *the horrors* van 't Lat. *horror*, bevin_g, riling.

HORSSWEEP, rijzweep; verbastering van 't Eng. *horsewhip*.

HORTJIES, zonneblinden, jaloezies, 't Ned. *horretje*, een vensterschermje uit in een raampje gevat gaas bestaande en evenals een schuifgordijntje 't *inkijken* belettende, kent men hier niet. Beide woorden komen van *horde*, een meestal langwerpige vierkant vlechtwerk van teen of metaaldraad (V. D.).

HOT, links. Z. op *haar*. *Hij het hot en haar*, hij heeft het zwaar. Waarsch. van een trekdier, welks maat hem ontvallen is en dat nu voor *hot* en *haar* beide moet trekken, of ook van een dier dat van beide kanten slaag krijgt.

HOTNOT, gewone uitspraak van *Hottentot*.

HOT-OM, kooksel van water en meel, dus genoemd naar de wijze van toebereiding, waarbij men met den lepel gedurig *hot-om* (rechtsom) moet roeren. Cf. *roerom* bij V.D. en Z. op *haar*.

HOTTENTOTSGODJI, biddende mantis, soort van insekten-etenden sprinkhaan, waarvoor de Hott. een bijgeloo-vigen eerbied koesteren. Men vindt er van de grootte van een groote mier, en andere die verscheidene duimen lang zijn.

HOTTENTOTSVIJ'E, een familie van gewassen (*Ficoides Africana*) waarvan P.K. in zijn tijd reeds 36 soorten kende, en dus genoemd, omdat de Hott. ze op verschillende wijzen tot voedsel gebruikten, gelijk dan ook heden nog de Afr. vrouwen er een zeer smakelijk konfijt van weten te bereiden. De naam van *vijg* heeft dit gewas alleen te danken aan eenige overeenkomst dezer vrucht met de gewone vijg. De voor konfijt

gebruikte soort heet *suurvi'e*; ook is er een soort die men *perdevij'e* noemt, hoewel deze naam ook voor den Afrikaner de plat-fig. bet. heeft van paardedrek.

HOU-HOU, in ernst spelen (met albasters) of, zooals men in Holland hoort, om 't heuschje. Cf. *kiep-kiep*.

HOUTKAPPER, juiste benaming voor den specht (Eng. *wood-pecker*), hier niet onder dezen naam bekend. Ook een groote soort van mier wordt dus genoemd.

HOU-VAS, vasthouden, wordt dikwijls als onscheidbaar ww. gebezigd, evenals *hardloop*; b.v. *ek kanni hou-vas ni*.

HOUWE, slaag, klappen (krijgen); een tuchtmiddel waarmee men vroeger niet zuinig omging en ook thans nog niet spaarzaam is. Cf. *streepsuiker*.

HUISHOUDER, vertaling van 't Eng. *householder*, wordt in gemeentezaken en bij verkiezingen gebruikt in den zin van: bezitters van vaste eigendommen, stemgerechtigden.

HUISI, een partje van een lamoen. Ook *suurtji*, *skijffa* of *skuijft* genaamd.

HULLE, hullie, hunlieden, zij; vervangt met 'n *mensch* de plaats van men, b.v. *hulle sê so*, zoo zegt men. Men zegt ook wel *haarlie*.

HUSSE, tw. waarmee men een nieuwsgierige vraag beantwoordt, zooveel als: 't raakt jou niet. Dit woord moet verwant zijn aan 't oude *hussen*, *husschen* of *hissen*, sarren, sa roepen, aanhitsen, waarover zie Jag. Arch. I, p. 111.

I.

Opmerking: De korte *i* heeft in sommige woorden, evenals in enkele streken van Z-Holl., een klank, die naar de korte *u* zweemt. *Ik, wil, stil*, enz. klinken bijna a's *uk, wul, stul*.

Iewers, ergens. *Iewers* en *niewers* (nergens) zijn hier, evenals in Ned., slechts gewestelijk. Voor *elders* (alleen bij belezenen bekend) zegt men *op 'n andre plek*.

IJ heeft nooit den klank van *ie* (behalve in *tie'r* en *miet*), maar zweemt in de uitspraak eenigszins naar de heldere *ee*, zooals dat ook in 't Amst. en andere Holl. dialecten 't geval is (O.V., II, 2). *Wijs* b.v. klinkt in veler mond bijna als *wees*, zeer kort uitgesproken.

IJSTER, ijzer. Naar ik meen, zegt men ook in sommige streken van Geld. *iesder*. Z. *boste*.

IJSTERVARK, stekelvarken.

IJSTERVARKPENNE zegt men ook van stug, opstaand menschenhaar.

IN wordt, evenals *al*, aan 't eind van een zin noodeloos herhaald, als in : *hij is in di tuin in*. *In* is ook de gew. uitspraak van *en*, gelijk dat in 't Amst. het geval is.

INBREEK (Eng. *to break in*) wordt dikwijls verkeerdelijk voor leeren, africhten, dresseeren van jonge paarden gebruikt. *Inbreken* in den Ned. zin is een misdaad, waarvoor men ook hier gestraft wordt.

INDIEN wordt met *ooit* als elliptische zin voor *zoo ooit* gebruikt, in navolging van 't Eng. *if ever*. B.v. *Indien* (zoo) *ooit*, *dan is 't nu de tijd tot spreken*.

INDROS, gauw en stilletjes ergens inloopen. Zoo bezigt men ook *weg-dros*. Z. *dros*.

INGAAN (Eng. *to go in for*), verkeerdelijk gebruikt voor opgaan (voor een examen), deelnemen (aan iets), kiezen (een beroep), enz.

INHAAK, zeer juist, doch vrij plat gebruikt voor: den arm geven (of nemen).

INKEER, 't vee ergens indrijven of jagen; ook 't water ter besproeiing uit den hoofdstroom afleiden om 't door een greppel naar tuin of akker te brengen.

Opmerking: Door vele Z. Afr. dorpen, die meestal aan een rivier zijn gelegen, vloeien n.l. ter weerszijden der straten, kleine stroompjes water, welke uit de rivier afgeleid worden, en waaruit alle rechthebbenden op gezette tijden 't water naar hunne tuinen mogen afleiden. Z. *waterrecht*.

INKLIM, slaan, afrossen.

INSTAL DOEN, schade doen, benadeelen, iemands naam bekladden. 't Zeeuwsch *installig* maken bet. een koopdag bederven door een kwaad bod te doen, en *instellig* = ziek.

J.

Opmerking: Deze letter heeft, vooral in de West. Prov., bij velen een wanklank, die eigenlijk ontstaat door 't verminken der Eng. *j*, welke in plaats van als *dzj* als *dj* wordt uitgesproken. De zuivere uitspraak der Ned. *j* is als die der *y* in de Eng. woorden *yea, year, yellow*, enz.

JAARHÓNDERD (Du. *Jahrhundert*), soms voor eeuw gebruikt.

Opmerking: Dat zoo weinigen 't woord *eeuw* verstaan, is wel daaraan toe te schrijven, dat de oudere Afr. zoo weinig geschiedenis lezen, en de jongere hunne geschiedkundige kennis meest door Eng. boeken krijgen. Karakteristiek zijn de uitdrukkingen: *In di Holl. tijd; bij di outijse of slawetijse mense*, waarmee minder ontwikkelden (inzond. de kleurlingen) 't verleden aanduiden.

JACH, op jacht gaan, of jagen; ook tochtig of heet zijn (van dieren).

JAKHALS, Z. op *broer*.

JAKHALSDRAAITJIES, kleine slingeren in den gang van een persoon of voertuig.

JAKOPEVEROO'E, uitpuilende ('t Holl. schelvisch-) oogen; volgens Chang. dus. geheeten naar een visch, die weer zijn naam aan een zekeren *Jacob Evertse* zou ontleenen.

JAMMER wordt door misverstand als bvnw. gebruikt in *ek is jammer*, voor : het is jammer, of *ek is jammer ver jou* voor : ik beklaag je. Ook maakt men er soms een een znw. *jammerte* van : *ek het 't uit jammerte ver hom gedaan*, d.i. uit medelijden.

JANBLOM, groote padde, ook wel kuikendief genoemd, omdat hij jonge kuikentjes vangt en verslindt. De Ned. *kuikendief* is een roofvogel.

JANFREDERIK, klanknabootsende naam van 't Kaapsche roodborstje.

JANKLAAS of JAKKLAAS, verbast. van *jakhals*.

JANNA, gunsteling, meest geliefde broeder, zuster, makker, enz.

JAN-SUUR-IN-DI-MAARS (plat), een zuurmuil (*Z. asijnbottel*). Ook wordt 't schertsend gebruikt als men naar iemands naam vraagt en deze dien niet zeggen wil. Fijner en dichtelijker zegt men echter in dit laatste geval ook : *mijn naam is van goud*.

JANTJI-TRAP-SUUTJIES, of kortaf *trapsuutjies* (*suutjies* = zoetjes, langzaam), is een gelukkig gevonden naam voor 't kameleon, dat men echter meestal niet minder juist *verkleurmannetji* noemt.

JARIG wordt gewoonlijk in den zin van mondig, huwbaar, van meisjes gebruikt. Voor : ik ben jarig, zegt men : *'t is mij verjaarsdag*. *Z. blootsperd*.

JEKKERT, jas, baatje. *Jekker* is ook Holl. Cf. *dekent*.

JENTOE, straatmeid, ontuchtig vrouwspersoon.

JÉNTROBI, soort van jas, 't Eng. *Oxford*. Cf. *lekséns*.

JIL, schertsen, mallen, voor den gek houden; b.v. *hij jil moet hom. Z. gillettjies.*

JILLE OF JULLE, jullie, jullui, jijlui, gijlieden.

JONG, bediende, kleurling. Z. *knecht.*

JONG, meerv. *jonges*, pasgeboren dieren, die men echter ook *jongetjies* of *kleintjies* noemt. N.B. Voor een Ned. klinkt 't al heel zonderling, in een preek b.v. van de *jonges* van een arend te hooren spreken!

JONGEENDSTIJD, de overgangsjaren tot den mannelijken leeftijd, wanneer, zoo als men zegt, de baard in de keel zit.

JONGI, eig. een verkleinwoord, doch in denzelfden zin als *jong* gebruikt, vooral als vocatief, zelfs tot een grijsaard.

JONGETJI. Daar 't woord *jong(i)* uitsluitend in bovengenoemde bet. wordt gebezigd, gebruikt men dit woord in plaats van jongen om een onvolwassen, ongehuwden blanke aan te duiden. Dit gebruik van *jongetji* voor een opgeschoten jong mensch klinkt voor Ned. ooren te zonderlinger, daar de jonge Afrik. al vroeg met een baard prijken. Onder elkan- der gebruiken de kleurlingen 't woord in gelijken zin, en zelfs spreekt een gekleurde meid van haar vrijer als *di jongetji*. Cf. *jarig* en *kinders*.

JONGETJIESKIND, overtollig voor jongetje gebruikt, doch in zekeren zin wel noodig om een zuigeling van 't mann. geslacht aan te wijzen, als men bedenkt, dat een *jongetji* ook een gebaard jong mensch kan be- teekenen. Op gelijke wijze zegt men *meissieskind*.

JONK of JONG, jong, jeugdig. Cf. *lank*, *frank*, enz.

JOP, karweitje, koopje, buitenkansje (Eng. *job*). *Di job slaan*, slagen, voorspoed hebben. *Hij het di job geslaan*, hij heeft het jawoord verkregen.

JOSI, joost, duivel, komt voor in de uitdr. : *dis om 'n mens die josi in te maak*, dat is om den duivel in 't lijf te krijgen; om tureluursch te worden. In plaats van *josi* bezigt men in gelijken zin *hoeners*, *moer*, *skottels* en *duivel*. Ook hoort men soms : *dis genoeg om 'n predikant te laat vloek*.

JOU, pers. en bezitt. voornaamwoord, is 'teenige vnw., dat nog in enkele gevallen als *ethische datief* voorkomt, d.i. als een vnw. dienende om òf de belangstelling des sprekers uit te drukken òf die des hoorders te wekken; b.v. *hij het jou waarlik ~~dit~~ heele morre rondgeloop* ! Het schijnt steeds van een bijwoord van bevestiging vergezeld te gaan.

JUFFER of JUFFROUW, algemeene benaming voor getrouwde vrouwen, tenzij men 't Eng. woord *Mistress* gebruikt, dat meer en meer in zwang komt. Tot ongetrouwden zegt men *Miss*; doch van deze sprekende bezigt men ook *jongejuffrouw* of *noi*, welk laatste woord door de kleurlingen ook van of tot getrouwde dames gebruikt wordt. *Vrouw* en *Mevrouw* zijn niet als titelnamen bekend; 't laatste kent de meer verlichte Afr. alleen door den Holl. Uit 't uitsluitend gebruik van den middelterm *juffrouw* blijkt, dat alle Afr. van Eur. bloed zich min of meer als elkaars gelijken beschouwen, onverschillig of zij arm zijn of rijk, beschaafd of niet.

JUKSKEE, dwarshout aan 't juk van trekossen. Daar de ossen hier steeds paarsgewijze trekken, bestaat het juk uit een vrij dikken boom, die op de nekken der ossen rust en vóór de schoften der dieren gehouden wordt door in 't juk bevestigde dwarshouten ter weerszijden van den hals, onder dezen door riempjes met elkaar verbonden. 't Woord moet afkomstig zijn van den zeemansterm *schei* (dwarshout). 't Werpen met *jukskeeë* vormt een geliefkoosd mannen-spel (*jukskee speul*), vooral als tijdverdrijf op badplaatsen.

JULLE, cf. *jille*.

JUMMERS (AL), telkens, voortdurend. Verb. van *immer*, steeds. In Drenthe zegt men ook *jummer* voor immer, voortdurend. Jag. Arch. IV, 421.

JURKI, nachthemd van kinderen ; ook een alles bedekkend schortje ter besparing van 't *tawwertji* (voce).

JUTS, dikwijls gemakshalve, doch niet welluidendheids-halve voor *rechter* gebruikt (Eng. *judge*).

K.

KAAIMAN, een soort van hagedis ; geen krokodil, als in 't Ned.

KAAINS, kanen, uitgebraden stukjes vet. Dit woord was oudtijds *kade*, doch reeds bij *Kiliaan* komt 't als *kaeye*, *kaeyen* voor. Het is verwant aan 't Grieksch *kaio*, ik brand of verzeng.

KAALGARE, verb. van kabelgaren, dun teertouw bij het riet-dekken gebruikt. Zeemansterm. Cf. *kapaal*.

KAAPSE-KIND wordt soms van een *Afr. meisje*, doch niet van een *Afrikaner* gebezigd, zooals Chang. aangeeft, althans niet tegenwoordig.

KAART-KAART SPEUL, kaartspelen. Z. *bietji-bietji*.

KABAAI, kamerjas (-japon) ; komt ook in V.D. voor. Over Indië uit het Perzisch tot ons gekomen.

KABOE of KOEBOE, mielies, Turksche tarwe. Een Kafferwoord alleen verder in 't binnenland gebruikelijk.

KACHEL, stookplaats, vuurhaard. Voor kachel in den eig. zin gebruikt men *stoof* ('t Eng. *stove*), vooral van een kookkachel. Z. *vuurhêrd*.

KADOT, Z. *dotji*.